ตอนที่ ๑๐

*นิยาม (กฎธรรมชาติ) ๕

กฎแห่งกรรม คือ กฎแห่งเหตุและผล เป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า **กรรมนิยาม**

คำว่า **นิยาม** แปลว่า **กฎ** หมายถึงกฎธรรมชาติ หรือกฎแห่งเหตุและผล

อันกฎธรรมชาตินั้น ไม่ใช่มีแต่กฎแห่งกรรมอย่างเดียว หากแต่มีหลายกฎ หลักพระพุทธศาสนาได้ประมวลกฎธรรมชาติหรือกฎแห่งเหตุและผลได้ ๕ อย่าง คือ

๑. อุตุนิยาม	**กฎแห่งฤดู**
๒. พีชนิยาม	**กฎแห่งพืช**
๓. จิตตนิยาม	**กฎแห่งจิต**
๔. กรรมนิยาม	**กฎแห่งกรรม**
๕. ธรรมนิยาม	**กฎแห่งธรรมะ**

กรรมนิยาม กฎแห่งกรรม หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับกรรม เช่นทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผู้ใดทำกรรม ผู้นั้นจะได้รับผลของกรรมนั้นเป็นต้น ดังที่ได้อธิบายมาแล้วตั้งแต่ตอนแรก จนถึงตอนที่ ๙

---

* อรรถกถาอรรถสาลินี หน้า ๔๐๘ และอรรถกถาสุมังคลวิลาสินี ภาค ๒ หน้า ๓๔.

อุตุนิยาม กฎแห่งฤดู หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ โดยเฉพาะดินฟ้าอากาศ ฤดูกาล การที่มีร้อนมีหนาว หรือมีฤดูเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาตินั้น เป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่ง แต่ในคัมภีร์ท่านกล่าวว่า "การที่ต้นไม้ทั้งหลายออกดอกผลและผลิใบพร้อมกันในฤดูกาลนั้น ๆ คือ อุตุนิยาม"

พีชนิยาม กฎแห่งพืช หรือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับพืช เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ของพืช เช่น ปลูกมะม่วง ผลที่ออกมาก็เป็นมะม่วง ปลูกข้าว ผลที่ออกมาก็เป็นข้าว ปลูกพืชอะไรก็ออกต้น ออกผลเป็นพืชนั้น ไม่ได้เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น อย่างนี้เรียกว่าพีชนิยาม และการที่ต้นไม้มีลำต้น ดอก ผล ใบ และอื่น ๆ แตกต่างกันนั้น และรสแตกต่างกัน ก็จัดเป็นพีชนิยาม กฎของพืชทั้งสิ้น

จิตตนิยาม กฎแห่งจิต หรือกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติของจิต ได้แก่ การทำงานของจิต ซึ่งมีกฎเกณฑ์โดยเฉพาะของจิต เช่น จิตเกิดเร็ว ดับเร็ว จิตออกรับอารมณ์ทีละอย่างเท่านั้น จิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นแล้วจะมีเจตสิกอะไรประกอบได้บ้าง หรือมีเจตสิกอะไรรวมไม่ได้ มันมีกฎเกณฑ์ของมัน หรือเมื่อจะมีจิตขึ้นสู่วิถีรับอารมณ์ มันจะดำเนินไปอย่างไร ก่อนจะเคลื่อนไหว มันเป็น *อดีตภวังค์* (ภวังค์เดิม) เมื่อเคลื่อนตัวจะออกจากภวังค์ก็เป็น *ภวังคจลนะ* (ภวังค์ไหว) แล้วจึงเป็น *ภวังคุปัจเฉทะ* (ตัดกระแสภวังค์) จากนั้นก็มีการทำหน้าที่ต่าง ๆ ต่อไป จนถึง *ชวนจิต* แล้วกลับตกภวังค์อย่างเดิมอีก อย่างนี้เรียกว่า **จิตตนิยาม**

แม้การที่จิตเกิดขึ้น (อุปปาทะ) ตั้งอยู่ (ฐิติ) แล้วดับไป (ภังคะ) ของจิต อันมีอยู่ตลอดเวลาก็จัดเป็นจิตตนิยาม กฎของจิตเช่นกัน

ธรรมนิยาม กฎแห่งธรรมะ คือกฎเกี่ยวกับเหตุและผลของสิ่งทั้งหลาย อันเป็นไปตามเหตุปัจจัย เช่น คนเกิดมาแล้ว ต้องแก่ ต้องเจ็บและต้องตาย, สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไปตามธรรมชาติ อย่างนี้เรียกว่า **ธรรมนิยาม**

แม้พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในธรรมนิยามสูตรว่า "สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา" หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ หลักอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา คือ **ธรรมนิยาม-กฎแห่งธรรมะ**

แต่ในคัมภีร์และอรรถกถาอรรถสาลินี ท่านกล่าวว่า การที่จักรวาล ๑ หมื่นหวั่นไหวในกาลทรงถือปฏิสนธิและประสูติจากพระครรภ์พระมารดาของพระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลาย ในกาลตรัสรู้ ในกาลทรงแสดงธรรมจักร ในกาลปลงพระชนมายุสังขาร และในกาลเสด็จดับขันธ-ปรินิพพานของพระตถาคตเจ้า **จัดเป็นธรรมนิยาม-กฎแห่งธรรมะ** คือ กฎธรรมชาติ จะต้องปรากฏเช่นนี้เอง เมื่อถึงโอกาสเช่นนี้

ดังนั้น จากนิยาม - กฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติหรือกฎแห่งเหตุและผล ๕ ประการนี้ เราจะเห็นชัดแล้วว่า สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกนั้นหาใช่เป็นไปตามกฎแห่งกรรมเท่านั้นไม่ หากแต่เป็นกฎธรรมชาติอย่างอื่นด้วย อย่าได้คิดว่าเป็นกฎแห่งกรรมเสมอไป เพราะยังมีกฎธรรมชาติอีกถึง ๔ อย่าง หาใช่มีแต่กฎแห่งกรรมอย่างเดียวไม่

กฎแห่งกรรมต่างจากกฎธรรมชาติอย่างอื่น

กฎแห่งกรรม แม้จะเป็นกฎธรรมชาติเช่นเดียวกับกฎอื่น ๆ แต่ก็แตกต่างจากกฎธรรมชาติอื่น ๆ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การที่จะเป็นกรรมได้นั้น ก็ต้องเกิดจากกระทำ และต้องทำด้วยเจตนาเท่านั้น และเราต้องทำเอง ไม่ใช่คนอื่นทำให้

บางคนเข้าใจผิด เอากฎแห่งกรรมไปปนกับกฎธรรมชาติอื่น ๆ เพราะแยกไม่ออกว่า อย่างไหนคือกฎแห่งกรรม และอย่างไหนคือกฎธรรมชาติอย่างอื่น

เพื่อไม่ให้เข้าใจผิดในเรื่องนี้ เราต้องทำความเข้าใจกฎธรรมชาติ

อย่างอื่นอีก ๔ ข้อ อันเป็นกฎธรรมชาติที่นอกเหนือไปจากกฎแห่งกรรมด้วย

ยกตัวอย่าง เช่นสมมุติว่า นายแดงเหงื่อออก ถามว่า นายแดงเหงื่อออกเพราะอะไร ถ้าหากว่าเป็นเพราะอากาศร้อน ลองวินิจฉัยดูว่าอยู่ในนิยามไหน ถ้าว่าอะไร ๆ เป็นเพราะกรรมหมดแล้ว เป็นกรรมอะไรของนายแดงที่ต้องเหงื่อออก แท้ที่จริง เมื่อเป็นเพราะอากาศร้อน ก็เป็นอุตุนิยาม ไม่ใช่กรรมนิยาม แต่ถ้านายแดงไปทำความผิดไว้ พอเข้าที่ประชุม เขาเกิดสอบสวนหาตัวผู้ทำผิด นายแดงมีความกลัวมาก ก็อาจจะกลัวจนเหงื่อออกอย่างนี้ นายแดงเหงื่อออกเพราะอะไร ตรงนี้ตอบได้ว่าเพราะกรรม ถ้าอย่างนี้เป็นกรรมนิยาม

อีกตัวอย่างหนึ่ง สมมุติว่า นายมีปลูกต้นไม้ไว้ที่สวนของเขา แต่ต้นไม้นั้นออกผลมาเปรี้ยว ก็ไม่ใช่กรรมของนายมี หากแต่เป็นพีชนิยามคือกฎของพืชต่างหาก แต่ถ้านายมีได้รับประทานผลไม้นั้นเข้า เกิดตายขึ้นมา นั่นก็เป็นกฎแห่งกรรม เพราะแกอาจจะเคยสร้างกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งมา จึงเป็นเหตุให้ต้องรับประทานผลไม้นั้นเข้า

เมื่อคนเราตาย ถ้ายังมีกิเลสก็ต้องเกิดในทันที คือ เมื่อจุติจิตดับปฏิสนธิจิตหรือปฏิสนธิวิญญาณก็เกิดในทันที การที่เป็นอย่างนี้เป็นจิตนิยาม ไม่ใช่กรรมนิยาม แต่ถ้าเมื่อตายแล้วไปเกิดในนรกหรือสวรรค์หรือมาเกิดเป็นมนุษย์ อย่างนี้เป็นกรรมนิยาม เพราะสัตวโลกย่อมเป็นไปตามกรรมที่ตนได้ทำไว้

การที่โลกหมุนรอบตัวเองและหมุนรอบดวงอาทิตย์ก็ดี การที่ดวงดาวในจักรวาลต่าง ๆ เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาก็ดี การมีกลางวันและกลางคืนก็ดี การที่ฝนตกหรือแดดออกก็ดี การที่ภูเขาไฟระเบิดหรือแผ่นดินถล่มก็ดี ทั้งหมดนี้เป็นธรรมนิยาม-กฎแห่งธรรมะ ไม่ใช่กรรมนิยาม แต่ถ้าใครต้องตาย เมื่อภูเขาไฟระเบิดหรือแผ่นดินถล่ม นั่นคือกรรมของเขา นี้จัดเป็นกรรมนิยาม

ใครก็ตามที่ยึดถือว่าอะไร ๆ ทุกอย่างล้วนเกิดจากผลของกรรมทั้งสิ้น เป็นคนถือผิด แม้ในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ พระพุทธองค์ตรัสไว้ในคิริมานนทสูตร[๑]ว่า โรคบางอย่างเกิดจากการบริหารกายไม่สม่ำเสมอก็มี โรคบางอย่างเกิดจากฤดูคือสภาพแวดล้อมเป็นสมุฏฐานก็มี เกิดจากเสมหะเป็นสมุฏฐานก็มี เกิดจากดีเป็นสมุฏฐานก็มี เกิดจากสมุฏฐานต่าง ๆ ประกอบกันก็มี เกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐานก็มี คือโรคบางอย่างเกิดจากกรรม แต่โรคหลายอย่างเกิดจากอย่างอื่น เช่น เกิดจากฤดู เกิดจากการแปรปรวนของร่างกาย จากการบริหารกายไม่สม่ำเสมอ เช่น พักผ่อนน้อยเกินไป หรือออกกำลังมากเกินไป เป็นต้น กฎแห่งกรรมนี้เป็นเพียงเหตุหนึ่งเท่านั้น

เพราะฉะนั้น เราต้องเอาหลักเรื่องนิยาม ๕ มาวินิจฉัยด้วย อย่าถือว่าเป็นเรื่องของกรรมไปเสียทุกอย่าง และบางอย่างก็เกิดจากนิยามต่าง ๆ หลายนิยามมาประกอบกัน ฉะนั้น เราจึงต้องรู้จักนิยาม ๕ ไว้ด้วย

จากการศึกษาเรื่องนิยาม ๕ นี้ ก็พอชี้ให้เห็นได้แล้วว่า หลักพระพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะพูดถึงกฎธรรมชาติว่าด้วยเหตุผลอันเราควรภูมิใจ และยึดมั่นว่าเป็นคำสอนที่ไม่ตาย ยังทันสมัยอยู่เสมอทนต่อการพิสูจน์ของนักปราชญ์มาทุกยุคทุกสมัย จนถึงทุกวันนี้

ยิ่งวิทยาศาสตร์เจริญขึ้น ก็ยิ่งพิสูจน์คำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เด่นชัดขึ้น พุทธศาสนาจึงไม่กลัวความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์ยิ่งเจริญ ก็ยิ่งสนับสนุนคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ศรัทธา ๔ ประการ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งเหตุและผล ไม่สอนให้เชื่ออย่างงมงาย แม้จะสอนเรื่องศรัทธา-ความเชื่อ แต่ความเชื่อนั้นต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา

---

๑. พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๔ ข้อ ๖๐ หน้า ๑๑๗.

เนื่องจากศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับกฎแห่งกรรมโดยตรง ฉะนั้น ในตอนนี้จึงได้นำเรื่องศรัทธามากล่าวไว้ด้วย

ศรัทธาในพระพุทธศาสนา มี ๔ อย่าง คือ

๑. กัมมสัทธา	**เชื่อว่ากรรมมีจริง**
๒. วิปากสัทธา	**เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง**
๓. กัมมัสสกตาสัทธา	**เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตนจริง**
๔. ตถาคตโพธิสัทธา	**เชื่อการตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้า**

การที่คนเราจะมุ่งทำความดีโดยจริงใจและจริงจังนั้น ก็ต้องมีศรัทธา หากขาดศรัทธาแล้ว การทำความดีหรืองานที่ทำนั้น ย่อมมีผลน้อย ถ้าศรัทธาในเรื่องใดมาก ก็ตั้งใจในสิ่งนั้นมาก ถ้าไม่ศรัทธาก็ไม่อยากทำ ฉะนั้น ศรัทธาจึงมีความจำเป็นมากอย่างหนึ่งในการทำความดี แต่เพื่อไม่ให้ศรัทธาของคนเรางมงาย หรือออกนอกลู่นอกทาง ทางพระพุทธศาสนาจึงวางศรัทธาไว้ใน ๔ เรื่อง อันเป็นศรัทธาที่วางอยู่บนปัญญา คือ

กัมมสัทธา เชื่อกรรม คือเชื่อว่ากรรมดีมีจริง กรรมชั่วมีจริง ไม่เชื่ออำนาจพระเจ้า ไม่เชื่ออำนาจดวงดาว ไม่เชื่ออำนาจสิ่งภายนอกว่าจะมาดลบันดาลให้ชีวิตของตนเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เชื่อว่าสิ่งที่มาดลบันดาลชีวิตของตนมากที่สุด คือ **กรรม**

วิปากสัทธาเชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่าใครทำดีต้องได้ดี ใครทำชั่วก็ต้องได้ชั่ว ไม่แปรผัน ไม่สงสัยในเรื่องผลแห่งกรรม

กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน คือเชื่อว่า กรรมนี้ทั้งดีและชั่ว ใครทำใครได้ ใครไม่ทำก็ไม่ได้ ความบริสุทธิ์หรือความไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์นั้นหาได้ไม่ ถ้าหากว่าเขาไม่ทำเอาเอง

---

* มีที่มาหลายแห่ง เช่น อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระไตรปิฎก เล่ม ๒๓ หน้า ๓ ข้อ ๔. เป็นต้น

* **ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้า** คือ พุทธศาสนิกชนที่ดีทุกคนย่อมเชื่อว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง พระธรรมเป็นของประเสริฐจริง ไม่ใช่เป็นของที่ใครแต่งหรือใครเขียนขึ้นมา หากแต่พระธรรมนี้ถูกค้นพบจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

เมื่อเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ก็เชื่อว่ามีศรัทธาอีก ๓ ประเภทข้างต้นด้วย เพราะกฎแห่งกรรมก็ถูกค้นพบจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ศรัทธาทั้ง ๔ ประการนี้ มีมาในบาลีพระไตรปิฎก เฉพาะข้อที่ ๔ เท่านั้น ว่าโดยใจความแล้ว ศรัทธา ๓ ข้อต้น ย่อมรวมลงในข้อที่ ๔ ได้ทั้งหมด

เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่า การที่พระอาจารย์ทางพระพุทธศาสนารุ่นหลังเพิ่มศรัทธาอีก ๓ ประเภทข้างต้นเข้ามานั้น ก็ดึงเอามาจากความหมายในพระไตรปิฎกนั่นเอง เพื่ออธิบายหลักศรัทธา และหลักกรรมในพระพุทธศาสนาให้เข้าใจชัดยิ่งขึ้น และน่าจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกันข้ามหรือเพื่อลบล้างพวกมิจฉาทิฏฐิ ผู้ไม่มีศรัทธา พวกมิจฉาทิฏฐิ ๓ ประเภท ที่ได้พูดมาแล้ว คือ

๑. **อกิริยทิฏฐิ** เห็นว่าไม่เป็นอันทำ พวกนี้ค้านกรรม

๒. **นัตถิกทิฏฐิ** เห็นว่าขาดสูญ พวกนี้ค้านผลของกรรม

๓. **อเหตุกทิฏฐิ** เห็นว่าไม่มีเหตุผล พวกนี้ค้านทั้งสองอย่าง คือทั้งกรรมและผลของกรรม

กัมมสัทธา-เชื่อกรรม ก็เพื่อให้ตรงกันข้ามกับ**พวกอกิริยทิฏฐิ คือพวกไม่เชื่อกรรม**

วิปากสัทธา-เชื่อผลของกรรม ก็เพื่อให้ตรงกันข้ามกับ**พวกนัตถิกทิฏฐิ คือพวกไม่เชื่อผลของกรรม**

กัมมัสสกตาสัทธา-เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน ก็เพื่อให้ตรงกันข้ามกับพวกอเหตุกทิฏฐิ คือพวกปฏิเสธหมดทั้งเหตุทั้งผล

คือทั้งกรรมและผลของกรรม เพราะพวกนี้เชื่อว่าคนจะชั่วก็ชั่วเอง คนจะดีก็ดีเอง ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย

ฉะนั้น พุทธศาสนิกชนที่แท้จริงนั้น ต้องเชื่อหลักธรรมที่มีเหตุผล ๔ ประการเท่านั้น คือ เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน และเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะการเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ก็มีความสำคัญมาก ชาวพุทธถ้าไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง ไม่เชื่อพระธรรมของพระพุทธเจ้า ก็จะเป็นชาวพุทธไม่ได้ เพราะขาดไตรสรณาคม คือการเข้าถึงพระรัตนตรัย พระธรรมบางข้อของพระพุทธเจ้าลึกซึ้งมาก เราไม่อาจจะหยั่งรู้และเข้าใจได้หมด แต่ให้เชื่อพระพุทธเจ้าไว้ก่อน เพราะพระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ ไม่ขาดทุนอันใด เหมือนเรายังไม่เคยเห็นเชื้อโรคก็เชื่อหมอไว้ก่อนว่า มีโรคชนิดนั้น ๆ กำลังระบาดเป็นอันตรายอยู่ เพราะจะให้เรารู้ไปเสียหมดทุกอย่างโดยไม่เชื่อผู้อื่น ไม่ได้เรียนรู้มาจากผู้อื่นเลยนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะเราไม่อาจจะตรัสรู้ทุกสิ่งทุกอย่างเช่นพระพุทธเจ้าได้ จึงต้องเชื่อพระพุทธเจ้าไว้ก่อน ที่เรียกว่าตถาคตโพธิสัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้า เพราะเมื่อเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแล้ว ย่อมมีแต่ความเจริญถ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อมในด้านความเชื่อ เพราะแม้การเชื่อในกฎแห่งกรรม ก็คือเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านั้นเอง.